

ad eam intelligat pertinere, quod nonnullis quibus plus irascere parcere videaris, ut prosperetur peccator in via sua, et majora recipiat in novissimo? Potestas quippe humanæ iræ cum corpus occiderit, amplius non habet quid faciat: Deus vero habet potestatem et hic punire, et post corporis mortem mittere in gehennam¹. Et a paucis eruditius major ejus ira intelligitur vana et seductoria felicitas impiorum. Hanc ille non noverat, cujus pene commoti sunt pedes, quia zelavit in peccatoribus, pacem peccatorum intuens: sed didicit eam, cum intraret in sanctuarium Dei, et intelligeret in novissima²: quo pauci intrant, ut discant præ timore Dei dinumerare iram ejus, et prosperitatem hominum malorum numero applicare poenarum.

XII. « Dexteram tuam sic notam fac. » Hoc enim magis habent codices græci: non sicut quidam latini: « Dexteram tuam notam fac mihi. » Quid est ergo, « Dexteram tuam sic notam fac, » nisi Christum tuum, de quo dictum est: « Et brachium Domini cui revelatum est³, » sic notum fac, ut in eo discant fideles sui ea magis a te poscere et sperare præmia fidei, quæ non apparent in Vetere Testamento, sed revelantur in Novo; ne arbitrentur pro magno habendam et cupiendam vel adamandam esse terrenorum ac temporalium honorum felicitatem, ac commoveantur pedes eorum, cum eam viderint et in eis qui te non colunt; et gressus eorum effundantur in lapsum, dum nesciunt dinumerare iram tuam? Denique secundum hanc orationem hominis sui, sic notum fecit Christum suum, ut suis passionibus demonstraret, non ea munera quæ videntur sonare in Vetere Testamento, ubi sunt umbræ futurorum, sed æterna esse concupiscenda. Potest in isto sensu etiam Dei dextera intelligi, in

¹ Matth. x, 28. — ² Psal. lxxii, 2, 3 et 17. — ³ Isai. liii, 1.

qua justos suos ab impiis segregabit: quia et ipsa bene sic innotescit, cum flagellat omnem filium, quem recipit¹, nec in peccatis suis prosperari sinit plus irascendo, sed in mansuetudine sinistra flagellat, ut emendatum ad dexteram ponat². » Et illud quod plerique codices habent: « Dexteram tuam notam fac mihi, » ad utrumque referri potest, sive ad Christum, sive ad æternam felicitatem. Nam Deus ita non habet corporalis formæ dexteram, sicut nec iram commotionibus turbulentam.

XIII. Quod vero adjungit: « Et compeditos corde in sapientia: » alii codices non habent, « Compeditos; » sed, « eruditos. » Verbum enim græcum ita in utraque significatione similiter sonat, ut una syllaba paululum differat. Sed cum illi erudiantur in sapientia, qui injiciunt, sicut scriptum est: « Pedem in compedes ejus³, » non utique pedem corporis, sed pedem cordis, et ejus velut aureis vinculis illigati a via Dei non exorbitant, nec fiunt ab illo fugitivi: quodlibet horum legatur, salva est sententia veritatis. Et ipsos enim « Compeditos » vel « Eruditos corde in sapientia, » sic notos Deus fecit in Novo Testamento, ut pro fide quam Judæorum et Gentilium detestabatur impietas, omnia contemnerent; et eis se privari paterentur, quæ magna putant promissa in Vetere Testamento, qui carnaliter judicant.

XIV. Et quoniam cum sic noti fierent, ut illa contemnerent, et desiderandis æternis per suas passiones testimonium perhiberent, unde et testes dicti sunt, sic enim græce Martyres appellantur, multa et multum mala et acerba temporalia pertulerunt: hoc attendit iste homo Dei, et spiritus propheticus per Moysi vocabulum figuratus, et ait: « Convertere, Domine, quousque, et depre-

¹ Hebr. xii, 6. — ² Matth. xxv, 32, 33. — ³ Eccli. vi, 25.

» cabilis esto super servos tuos¹. » Vox est eorum, vel pro eis, qui multa persequente isto sæculo mala tolerantes, innotescunt compediti corde in sapientia, ut nec tantis malis coacti refugiant a Domino ad hujus sæculi bona. Secundum autem illud quod alibi scriptum est : « Quousque avertis faciem tuam a me²; » etiam hoc dictum est : « Convertere, Domine, quousque. » Et ut sciant qui multum carnaliter Deo tribuunt humani corporis formam, aversionem vultus ejus et conversionem non fieri motu simili motibus corporis nostri; in hoc eodem Psalmo recolant superiora : « Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, sæculum nostrum in illuminatione vultus tui. » Quomodo ergo hic dicit : « Convertere, » ut sit propitius, quasi faciem avertisset iratus; cum ibi sic insinuet iratum, ut non averterit faciem ab iniquitatibus et sæculo eorum, quibus irasceretur, sed ea potius in conspectu suo, et in illuminatione vultus sui posuerit? Quod autem dicitur « Quousque, » verbum est orantis justitiæ, non indignantis impatientiæ. Sane quod hic positum est, « Deprecabilis esto; » alii verbum e verbo, « Deprecare, » interpretati sunt. Sed qui ait : « Deprecabilis esto, » vitavit ambiguum : quia deprecari commune verbum est; nam et ille deprecatur qui deprecationem fundit, et ille cui funditur : dicimus enim : Deprecor te, et deprecor a te.

XV. Deinde illa bona quæ futura sunt, spe anticipans, et velut jam facta deputans : « Repleti sumus, inquit, » mane misericordia tua³. » Ergo in his velut nocturnis laboribus et doloribus prophetia nobis accensa est, sicut lucerna in obscuro loco, donec dies luceat, et lucifer oriatur in cordibus nostris⁴. « Beati enim mundi corde,

¹ Psal. LXXXIX, 13. — ² Id. XII, 1. — ³ Id. LXXXIX, 14. — ⁴ 2 Petr. 1, 19.

» quia ipsi Deum videbunt¹. » Tunc replebuntur eo bono justi, quod nunc esuriunt et sitiunt, cum fidem ambulantes peregrinantur a Domino². Unde et illud dicitur : « Replebis me lætitia cum vultu tuo³. » Mane astabunt et contemplabuntur⁴. Et sicut alii dixerunt interpretes : « Satiati sumus mane misericordia tua, » tunc satiabuntur. Sicut enim alibi ait : « Satiabor dum manifestabitur » gloria tua⁵. » Unde dicitur : « Ostende nobis Patrem et » sufficit nobis. » Atque ipse Dominus ait : « Ostendam me » ipsum illi⁶. » Quod donec fiat, nihil boni nobis sufficit; nec sufficere debet, ne desiderium nostrum in via remaneat, quod donec perveniat extendendum est. « Repleti sumus » mane misericordia tua : et exultavimus, et jucundati sumus in omnibus diebus nostris. » Dies ille, dies est sine fine. Simul sunt illi omnes dies, ideo satiant. Non enim succedentibus cedunt, ubi non est aliquid quod non veniendo nondum sit, et veniendo jam non sit. Omnes simul sunt, quia unus est qui stat et non transit : ipsa est æternitas. Hi sunt dies de quibus dicitur : « Quis est homo qui vult vitam, » et diligit videre dies bonos⁷? » Hi dies et alio loco anni appellantur, ubi Deo dicitur : « Tu autem idem ipse es, et » anni tui non deficient⁸. » Non enim anni sunt qui pro nihilo habentur, aut dies sunt qui sicut umbra declinaverunt⁹ : sed dies sunt qui sunt, quorum numerum notum sibi fieri precabatur, qui dicebat : « Notum fac mihi, » Domine, finem meum, quo perveniendo maneam, et » nihil ulterius jam requiram, et numerum dierum meorum qui est¹⁰ : » utique qui est, non qui non est. Quia dies isti, de quibus et illic consequenter dicit : « Ecce » Veteres posuisti dies meos¹¹, » non sunt, quia non

¹ Matth. v, 8. — ² 2 Cor. v, 6. — ³ Psal. xv, 10. — ⁴ Id. v, 5. — ⁵ Id. xvi, 15. — ⁶ Joan. xiv, 8 et 21. — ⁷ Psal. 33, 11. — ⁸ Id. ci, 28. — ⁹ Ibid. 12. — ¹⁰ Id. xxxviii, 5. — ¹¹ Ibid. 6.

stant, non manent, celerrima mutabilitate transcurrunt; nec una hora in eis invenitur, in qua ita simus, ut non alia pars ejus transierit, alia ventura sit, nulla stet ut sit. Illi autem anni et dies non deficiunt, in quibus nec nos deficiemus, sed sine defectu reficiemur: Exæstuet anima nostra illorum dierum desiderio, sitiatur ardentem atque vehementer: ut illic repleamur, ibi satiemur, ibi dicamus quod hic prædicimus: « Satiati sumus mane misericordia » tua: et exultavimus, et jucundati sumus in omnibus » diebus nostris. Lætati sumus pro diebus quibus nos » humiliasti, annis quibus vidimus mala¹. »

XVI. Nunc autem in diebus adhuc malignis dicamus quod sequitur: « Et respice in servos tuos et in opera » tua². » Ipsi enim servi tui opera tua sunt. Non solum ut homines sint, sed etiam ut sint servi tui, id est, obediens jussis tuis. Ipsi enim sumus figmentum, non solum in Adam, sed etiam creati in Christo Jesu, in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus³. Deus est enim qui operatur in nobis et velle et operari, pro bona voluntate⁴. « Et dirige filios eorum: » ut sint recti corde, quibus bonus est Deus. Bonus enim Deus Israël, sed rectis corde. Non sicut ille cui commoti sunt pedes, quia pacem peccatorum intuenti displicere cœperat Deus, quasi ista nesciens, quasi ista non curans, et ab humani generis gubernatione dissimulans⁵.

XVII. « Et sit splendor Domini Dei nostri super nos⁶. » Unde dicitur: « Signatum est super nos lumen vultus tui, » Domine⁷. Et opera manuum nostrarum dirige super » nos: » ut non ea pro rerum terrenarum mercede faciamus: tunc enim non directa, sed curva sunt. Huc usque Psalmum istum multi codices habent: sed in non-

¹ Psal. LXXXI, 15. — ² Ibid. 16. — ³ Ephes. II, 10. — ⁴ Philip. II, 13. — ⁵ Psal. LXXII, 1-14. — ⁶ Id. LXXXIX, 17. — ⁷ Id. IV, 7.

nullis legitur alius ultimus versus: « Et opus manuum » nostrarum dirige. » Cui versui diligentes et docti prænotant stellam, quos asteriscos vocant, quibus significant ea quæ in hebræo vel aliis interpretibus græcis reperiuntur, in Septuaginta vero interpretatione non sunt. Quem versum si velimus exponere, id mihi videtur habere sententiæ, quod omnia bona opera nostra, unum opus est charitatis. « Plenitudo enim Legis charitas¹. » Nam superiore versu cum dixisset: « Et opera manuum nostrarum » dirige super nos; » isto ultimo non « Opera, sed, « Opus » dixit manuum nostrarum dirige: » tanquam ultimo versu volens ostendere ipsa opera unum opus esse, id est, ad unum opus dirigi. Tunc enim recta sunt opera, cum ad hunc unum finem diriguntur. « Finis enim præcepti est charitas de corde puro et conscientia bona et fide non » ficta². » Opus ergo unum est, in quo sunt omnia, fides quæ per dilectionem operatur³. » Unde etiam Dominus in Evangelio dicit: « Hoc est opus Dei, ut credatis in eum » quem ille misit⁴. » Cum ergo in isto Psalmo, et vita vetus et vita nova, et vita mortalis et vita vitalis, et anni qui pro nihilo habentur et dies habentes plenitudinem misericordiæ veræque lætitiæ, id est, et pœna primi hominis et regnum secundi, satis aperteque distincta sint: ad hoc existimo hominis Dei Moysi nomen titulo ejus inscriptum, ut eis qui pie recteque scrutantur Scripturas, eo modo intimaretur etiam Legem Dei, quæ per Moysen ministrata est, ubi pro bonis operibus sola vel pene sola præmia terrenorum bonorum Deus polliceri videtur, sine dubio habere sub velamento tale aliquid, quale iste Psalmus ostendit. Sed cum quisque transierit ad Christum, auferetur velamen⁵, et revelabuntur oculi ejus, ut consi-

¹ Rom. XII, 10. — ² I Tim. I, 5. — ³ Gal. V, 6. — ⁴ Joan. VI, 29. — ⁵ 2 Cor. III, 16.

deret mirabilia de lege Dei : donante illo , cui dicimus :
« Revela oculos meos , et considerabo mirabilia de lege
» tua ¹. »

ENARRATIO I

IN PSALMUM XC.

SERMO I.

I. PSALMUS iste est de quo Dominum nostrum Jesum
Christum diabolus tentare ausus est. Audiamus ergo , ut
possimus instructi resistere tentatori , non præsumentes in
nobis , sed in ipso qui prior tentatus est , ne nos in tenta-
tione vinceremur. Illi enim tentatio non erat necessaria :
tentatio Christi , nostra doctrina est. Si autem attendamus
quid responderit diabolo , ut hoc et nos respondeamus ,
quando similiter tentat ; intramus per januam , sicut au-
distis lectionem Evangelii. Quid est enim intrare per ja-
nuam ? Intrare per Christum. Ipse enim dixit : « Ego sum
» janua ². » Quid est autem intrare per Christum ? Imitari
vias Christi. In quo imitaturi sumus vias Christi ? numquid
in ea magnificentia , qua Deus erat in carne ? aut ad hoc
nos exhortatur , aut hoc a nobis exigit , ut talia miracula
qualia fecit ipse , faciamus ? Aut vero Dominus noster
Jesum Christum non et modo et semper cum Patre totum
mundum gubernat ? Et numquid vel ad hoc vocat homi-
nem faciens eum imitorem suum , ut cum illo gubernet
coelum et terram , et omnia quæ in eis sunt ; aut ut sit et
ipse creator , per quem fiant omnia , sicut per Christum

¹ Psal. cxviii, 18. — ² Joan. x, 7.

facta sunt omnia ? Neque ad ista opera te invitat Deus Sal-
vator Dominus noster Jesus Christus , quæ fecit ab initio ,
de quibus scriptum est : « Omnia per ipsum facta sunt ¹. »
neque ad illa quæ fecit in terra. Non hoc tibi dicit : Non
eris discipulus meus , nisi ambulaveris super mare ², aut
nisi suscitaveris mortuum quatruiduanum ³, aut nisi oculos
cæci nati aperueris ⁴. Nec hoc. Quid est ergo intrare per
januam ? « Discite a me , quia mitis sum et humilis corde ⁵. »
Quod factus est propter te , hoc in eo debes attendere . ut
imiteris. Miracula enim et nondum natus de Maria fecit.
Quis enim unquam fecit , nisi ipse de quo dictum est :
« Qui facit mirabilia magna solus ⁶ ? » In ipsius enim vir-
tute , et antea qui fecerunt , potuerunt aliquid facere : in
virtute Christi Elias mortuum suscitavit ⁷. Nisi forte major
est Petrus quam Christus , quia Christus voce suscitavit
ægrotantem ⁸, Petrus autem cum transiret , umbra ipsius
tangendi proferebantur ægroti ⁹. Potentior ergo Petrus
quam Christus ? Quis hoc dementissimus dixerit ? Quare
ergo tanta potentia in Petro ? Quia Christus in Petro. Ideo
dixit : « Omnes qui venerunt , fures sunt et latrones ¹⁰ : »
id est , qui venerunt sua sponte , a me non sunt missi ,
qui venerunt sine me , in quibus ego non fui , quos ego
non introduxi. Quotquot ergo miracula facta sunt , sive a
præcedentibus , sive a consequentibus , idem ipse Dominus
fecit , qui fecit et præsentia sua. Nec ad ipsa ergo miracula
hortatur , quæ ipse fecit et antequam esset homo : sed quo
te hortatur ? Ut imiteris quod non posset , nisi factus homo.
Tolerare enim passiones numquid posset , nisi homo ? Mori
et crucifigi et humiliari non posset , nisi homo. Sic ergo et
tu molestias hujus sæculi cum pateris , quas facit diabolus ,

¹ Joan. 1, 3. — ² Matth. 17, 25. — ³ Joan. 11, 38-44. — ⁴ Id. 9, 1-7. —
⁵ Matth. 23, 29. — ⁶ Psal. lxxi, 18. — ⁷ 3 Reg. xvii, 22. — ⁸ Joan. 11, 43.
— ⁹ Act. 5, 15. — ¹⁰ Joan. 8, 12.